

Motion om offentlig upphandling

Varje år genomförs offentliga upphandlingar till ett värde av nästan 900 miljarder kronor i Sverige – och det fortsätter att öka. I kommuner och regioner upphandlas en stor del av den totala budgeten och därför är det viktigt att politikerna tar kontrollen över den offentliga affären.

Offentliga upphandlingar lockar både seriösa och oseriösa aktörer att lägga anbud och det är tyvärr alltför ofta så att oseriösa och kriminella aktörer vinner upphandlingskontrakten. Därför är det av största vikt att ansvariga politiker använder upphandlingsreglerna och säkerställer att det ställs träffsäkra krav i upphandlingsdokumenten, som sedan följs upp för att motverka arbetslivskriminalitet och välfärdsbrottslighet. Bättre upphandlingar leder även till bättre konkurrensvillkor för seriösa och långsiktiga företag samt goda och trygga arbetsvillkor för de som ska göra jobbet.

Ett alternativ till att genomföra en upphandling kan vara att kommunen eller regionen tar hem uppdraget och genomför det i egen regi i stället. I många fall ser vi att detta skulle vara att föredra i stället för att upphandla en eller flera leverantörer. Det ska inte vara möjligt att vinna upphandlingar genom sämre eller till och med dumpade villkor för berörda arbetstagare. Det är folkvalda politiker som är ansvariga för hur skattepengarna används. Det gäller även den offentliga upphandlingen. Även om kommunens eller regionens tjänstemän är ytterst kompetenta på att göra inköp inom ramen för upphandlingsregelverket är det inte tjänstemännen som är ansvariga. Att delegera uppdraget till tjänstemän betyder inte att man som politiker kan avsvära sig ansvar för de inköp som görs med skattepengar.

Med hjälp av en god upphandlingspolicy och ansvarsfulla nämnder, fullmäktige, kommittéer etcetera kan politikerna tillsammans med tjänstemännen säkerställa en bra upphandling. Det kan exempelvis handla om att det finns tydliga riktlinjer för att arbetsrättsliga och sociala krav ska ställas och följas upp, samt att tjänstemännen är med och tar fram skrivningar som beskriver hur det ska fungera. Ställs inte relevanta krav på leverantörerna ökar risken för fusk, utnyttjande och brottslighet i upphandlingen.

Att leverantören är bunden av kollektivavtal är en viktig del i att säkerställa schyssta villkor på arbetsmarknaden. Ett kollektivavtal är ett avtal mellan en facklig organisation och en arbetsgivarorganisation eller en arbetsgivare. Frågan om att teckna kollektivavtal och se till att de följs upp är ett ansvar för facken i Sverige. Politiskt kan emellertid ett ansvar tas i upphandlingar genom att det ställs krav i upphandlingskontraktet att leverantören ska se till att de som arbetar i den upphandlade tjänsten eller byggentreprenaden ska ha schyssta arbetsvillkor, minst i nivå med tillämpligt kollektivavtal. Att dessa villkor, som anges i upphandlingskontraktet, följs ska kontrolleras av den upphandlande myndigheten.

För att underlätta möjligheten att förstå vad som ska upphandlas, och vilka krav som är lämpliga att ställa i den aktuella upphandlingen, ska det i uppstarten av en ny offentlig upphandlingsprocess föras en dialog mellan relevant fackförbund och kommunen eller regionen.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår vi att Socialdemokraterna verkar för,

att kommunens eller regionens upphandlingspolicy har krav på att det ska föras en dialog mellan berörda fackförbund och upphandlande kommun eller region när upphandlingsprocessen påbörjas. Dialogen ska underlätta för kommunen eller regionen att ställa korrekta och relevanta arbetsrättsliga och sociala krav i förfrågningsunderlaget.

att kommunen och regionen alltid ställer arbetsrättsliga kontraktsvillkor gällande lön, arbetstid och semester i nivå med tillämpligt kollektivavtal i samtliga upphandlingskontrakt. Villkoren ska även gälla för eventuella underleverantörer.

att begränsa antalet underleverantörsled till max två vid offentliga upphandlingar.

att kommuner och regioner ställer andra relevanta arbetsrättsliga och sociala kontraktsvillkor för att få en bättre upphandlad tjänst, vara eller byggtreprenad. Det kan till exempel vara särskilda kontraktsvillkor som krav på säker arbetsmiljö, krav på lärlingar eller krav på yrkeskunnande. Ett krav på lärlingar ska alltid föregås av en dialog med aktuellt fackförbund för att säkerställa att det är ett lämpligt krav i den aktuella upphandlingen.

att det finns tydliga uteslutningsklausuler som möjliggör för kommunen eller regionen att stänga ute oseriösa och kriminella aktörer från upphandlingen.

att kommunen eller regionens upphandlingsorganisation återrapporterar till ansvarig politisk nämnd eller motsvarande om hur arbetet fortlöper under avtalstiden samt att de arbetsrättsliga och sociala villkoren är en del i dessa rapporter.

att efter utfört arbete i upphandlingen genomföra en dialog mellan berörda fackförbund och kommun eller region för att utvärdera sociala villkoren. Syftet är att se om kraven fungerade eller om det behöver ställas fler eller andra krav i kommande upphandlingar.

att kommunen eller regionen kontinuerligt följer upp avtalen under kontraktperioden.

att det tydligt framgår att den leverantör som bryter mot avtalet ska – beroende på hur allvarligt avsteget är – inkomma med tydliga förbättringsåtgärder, betala vite eller stängas av.

att det tydligt framgår att kontraktet hävs vid upprepade eller allvarliga brott mot upphandlingskontraktet.